

1.3 Boeken over Handelingsgericht werken (HGW) en Handelingsgericht werken (HGD)

Er zijn negen 9 boeken, voor verschillende doelgroepen.

1. Voor intern en ambulant begeleiders en reken-, taal- en gedragsspecialisten: HGW voor de intern begeleider (Pameijer & Van Beukering, 2006). Het blauwe boek.
2. Voor hulpverleners werkzaam in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking: HGD (Pameijer & Van Laar-Bijman, 2007). Het roze-blauwe boek.
3. Voor leerkrachten, intern en ambulant begeleiders, schoolleiders en reken-, taal- en gedragsspecialisten werkzaam in het PO: HGW, een handreiking voor het schoolteam (Pameijer, Van Beukering & De Lange, 2009). Het gele boek.
4. Voor gedragswetenschappers werkzaam in de jeugdhulp: HGD in de jeugdzorg (Pameijer & Draaisma, 2011; www.HGDindejeugdzorg.nl). Het oranje boek.
5. Voor docenten, mentoren, zorgcoördinatoren, ambulant begeleiders, team/bouwleiders, schoolleiders en reken-, taal- en gedragsspecialisten werkzaam in het VO: HGW in het voortgezet onderwijs (Pameijer, Van Beukering, Van der Wulp & Zandbergen, 2012). Het lichtblauwe boek.
6. Voor ouders: 'Samen Sterk, Ouders & School!' (Pameijer, 2012).
7. Voor orthopedagogen en schoolpsychologen werkzaam in het onderwijs: HGD in het onderwijs (Pameijer & Van Beukering, 2015). Het rode boek.

Daarnaast zijn er twee Vlaamse hertalingen:

8. HGW op school (Pameijer, Van Beukering, Schulpen & Van de Veire, 2007). Vlaamse groene boek, gebaseerd op het blauwe boek.
9. HGW in de klas (Pameijer, Van Beukering, De Lange, Schulpen & Van de Veire, 2010). Vlaamse paarse boek, gebaseerd op het gele boek.

Hieronder volgen de covers voor en achter van deze 9 boeken.

Noëlle Pameijer en
Tanja van Beukering

Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider

Samen met leraar,
ouders en kind aan de slag

acco

Handelingsgerichte diagnostiek geniet veel belangstelling bij psychologen en orthopedagogen werkzaam in het onderwijs. Ook interne begeleiders zijn enthousiast over de uitgangspunten en deze manier van werken. Daarom hebben de auteurs van het boek *Handelingsgerichte diagnostiek* (Acco, 2004) deze handreiking speciaal voor interne begeleiders geschreven.

Handelingsgericht werken (HGW) voor de interne begeleider (IB) is van toepassing als een leraar of ouder de IB benadert met een gerichte vraagstelling: er is een probleem, hoe komt dat en hoe kunnen we dit het beste aanpakken?

Dit boek beschrijft op heldere wijze en stapsgewijs hoe een IB handelingsgericht kan werken. Richtlijnen voor constructief communiceren met de leraar, ouders en het kind komen aan bod, evenals het observeren van de aanpak van een leraar en het gezamenlijk maken van een handelingsplan. De rol van de IB bij het inschakelen van externe deskundigen wordt tevens belicht. De implementatie van HGW komt aan bod. Het boek bevat formuleren en checklists ter ondersteuning. Al deze thema's worden geïllustreerd met vele voorbeelden uit de dagelijkse praktijk van de interne begeleiding.

Dit boek is voorts ook geschikt voor remedial teachers, zorgcoördinatoren, ambulante begeleiders, en directies en leraren van basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs.

In 2007 verschijnt een Vlaamse uitgave van dit boek.

NOËLLE PAMEIJER is als schoolpsycholoog werkzaam bij het Samenwerkingsverband Annie M.G. Schmidt te Hilversum.

TANJA VAN BEUKERING is als onderwijsadviseur werkzaam bij het Seminarium voor Orthopedagogiek (Faculteit Educatieve Opleidingen van de Hogeschool Utrecht).

Binnen de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking gebruiken orthopedagogen en psychologen verschillende methodieken voor beeldvorming en diagnostiek. Er zijn echter weinig standaarden aan de hand waarvan deze gedragsdeskundigen kunnen reflecteren op de kwaliteit van hun diagnostisch handelen. Het praktijkmodel Handelingsgerichte diagnostiek (HGD) biedt richtlijnen voor het diagnostische proces. Vanuit een heldere en aansprekende visie biedt het model een stappenplan waarbij de samenwerking met cliënten, begeleiders en familie een belangrijke rol speelt. Het resultaat van HGD is een verantwoorde diagnose én een bruikbaar advies met aanknopingspunten voor de aanpak in het dagelijks leven.

In deze handreiking vindt u een beschrijving van de uitgangspunten en fasen van HGD, geïllustreerd met voorbeelden en casuïstiek uit de sector. Veelgestelde vragen over de toepassing van HGD binnen de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking komen aan bod. De implementatie van HGD komt ook aan de orde, evenals concrete hulpmiddelen ter ondersteuning van de toepassing in de eigen werksetting.

Deze publicatie is primair gericht op orthopedagogen en psychologen werkzaam in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast is het interessant voor andere professionals in deze sector, zodat zij als samenwerkingspartner van de gedragsdeskundige weten hoe deze werkt en waarom.

Landselijk KennisNetwerk Gehandicaptenzorg

Handelingsgerichte diagnostiek

Noelle Pameijer, Eiske van Laar-Bijman

LEMMMA

Noelle Pameijer
Eiske van Laar-Bijman

Handelingsgerichte diagnostiek

Een handreiking voor orthopedagogen
en psychologen werkzaam in de zorg
voor mensen met een verstandelijke
beperking

LEMMMA

Er is veel belangstelling voor Handelingsgericht werken (HGW). Maar wat is het precies? Hoe kunnen we handelingsgericht werken? Wat betekent het concreet voor het onderwijs en de begeleiding van leerlingen en de samenwerking met elkaar?

HGW gaat over omgaan met verschillen. Het is een werkwijze die de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen beoogt te verbeteren. Het maakt adaptief onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding concreet. De volgende uitgangspunten zijn daarbij essentieel:

- De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: Wat hebben zij nodig om bepaalde onderwijsdoelen te behalen? Het gaat om afstemming en wisselwerking tussen deze leerling, deze groep, deze leerkracht, deze school en deze ouders.
- Samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, ouders, interne en externe begeleiders is noodzakelijk om passend onderwijs te kunnen realiseren.
- Het schoolteam formuleert lange- en kortetermijndoelen voor het leren, de werkhouding en het sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen en evalueert deze in een cyclus van planmatig handelen. Het groepsplan staat hierbij centraal.
- De onderwijs- en begeleidingsroute verloopt systematisch, in stappen en transparant. Het is eenieder duidelijk hoe de school wil werken en waarom.

Dit boek is bedoeld voor leerkrachten, interne begeleiders en leidinggevenden in het regulier en speciaal (basis)onderwijs. Het is tevens interessant voor ambulant begeleiders, remedial teachers en andere leer- en gedragsspecialisten. De auteurs hopen met dit boek niet alleen meer kennis over HGW te verschaffen, maar ook te inspireren en te motiveren om aspecten van HGW uit te proberen: Wat werkt?

In mei 2010 verschijnt een Vlaamse bewerking van dit boek.

NOËLLE PAMEIJER is school-, GZ- en kinderpsycholoog. Zij is werkzaam bij het Samenwerkingsverband Annie M.G. Schmidt en bij 'Kwaliteit in Nascholing'.
TANJA VAN BEUKERING is pedagoog, onderwijskundige en GZ-psycholoog. Zij is als onderwijsadviseur werkzaam bij het bureau Van der Wolf & Van Beukering.
SONJA DE LANGE is onderwijsspecialist. Zij is werkzaam bij NTO-Effekt.

Noëlle Pameijer,
Tanja van Beukering,
Magda van der Wulp en
Alyce Zandbergen

Handelingsgericht werken in het voortgezet onderwijs

acco

Dit boek gaat over Handelingsgericht werken (HGW) in het voortgezet onderwijs. HGW maakt passend onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding concreet: welke pedagogisch-didactische aanpak hebben leerlingen nodig om onderwijsdoelen te halen? En welke ondersteuningsbehoeften hebben docenten en mentoren om dit voor elkaar te krijgen? HGW draagt bij aan een professioneel en positief werkklimaat en een constructieve communicatie tussen collega's onderling en met leerlingen en hun ouders.

Aan de orde komen thema's als: doel- en opbrengstgericht werken met klassenoverzichten, klassenplannen voor de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, samenwerken met jongeren en hun ouders, klassen- en leerlingenbesprekingen, het benutten van krachten en kansen, actiegericht werken met ondersteuningsteams in en rondom de school en verwijzingen naar speciale onderwijsvoorzieningen. Ook de implementatie van HGW komt aanbod: wat zijn succesfactoren en hoe houden we HGW levend?

Dit boek is van belang voor docenten, mentoren, zorgcoördinatoren, leidinggevers, leer- en gedragsspecialisten en voor andere deskundigen in en rondom scholen voor voortgezet onderwijs, zoals orthopedagogen, schoolpsychologen en schoolmaatschappelijk werkers.

NOËLLE PAMEIJER is als school-, GZ- en kinderpsycholoog werkzaam bij het Samenwerkingsverband Annie M.G. Schmidt en bij 'Kwaliteit in Nascholing'.

TANJA VAN BEUKERING is pedagoog, onderwijskundige en GZ-psycholoog. Zij is als onderwijsadviseur werkzaam bij Van der Wolf & Van Beukering.

MAGDA VAN DER WULP en ALYCE ZANDBERGEN zijn orthopedagoog, GZ-psycholoog en als onderwijsadviseurs werkzaam bij *Spring, scholen in de praktijk*, een begeleidings- en adviesbureau voor het onderwijs.

Diagnostische besluitvorming is een complex proces en kan verregaande gevolgen hebben voor kind en opvoeders. Het praktijkmodel handelingsgerichte diagnostiek (HGD) concretiseert het diagnostisch proces daarom in heldere fasen met concrete stappen. Het biedt richtlijnen voor besluitvorming: Wat moeten we weten en waarom moeten we dat weten? Het biedt professionals een kader om systematisch en doelgericht met cliënten en collega's samen te werken, met aandacht voor risico- en beschermende factoren van kind, opvoeding, onderwijs en vrije tijd. HGD doet recht aan actuele thema's en is afgestemd op beroepsethische richtlijnen. Eenieder zal zijn dagelijks werk erin herkennen en er direct mee aan de slag kunnen. HGD is tevens te hanteren als kader voor reflectie: Hoe handelingsgericht werk ik al?

De auteurs beschrijven de uitgangspunten en fasen van HGD en illustreren deze met voorbeelden uit de jeugdzorg. Ze geven handvatten voor gesprekken en voor verslaglegging. De implementatie komt ook aan bod: Hoe is HGD op maat toe te passen? Ter ondersteuning zijn er formuleren en checklists.

Dit boek is geschreven voor gedragswetenschappers en HBO-opgeleide jeugdzorgwerkers. HGD biedt houvast in hun samenwerking: Wie doet wat, waarom, hoe en wanneer? Aangezien professionals in het onderwijs ook handelingsgericht werken, bevordert HGD de samenwerking tussen jeugdzorg en onderwijs. Dit boek is ook interessant voor kwaliteitsfunctionarissen, methodiekontwikkelaars, universitair en HBO-docenten en studenten (toegepaste) psychologie en pedagogiek.

NOËLLE PAMEIJER werkt als GZ-psycholoog bij Samenwerkingsverband Annie M.G. Schmidt te Hilversum.

NINA DRAAISMA werkt als gedragswetenschapper in de jeugdzorg bij Altra te Amsterdam.

Kinderen gaan met meer plezier naar school en leren beter als hun ouders betrokken zijn bij de school. Ouders dragen dus bij aan het schoolsucces van hun kinderen.

Ouderbetrokkenheid staat volop in de belangstelling. Er is veel over geschreven. Meestal vanuit het perspectief van de school: Wat kunnen leraren doen om de betrokkenheid van ouders te vergroten? Dit boek hanteert een ander perspectief: dat van de ouders zelf! Vanuit een kader dat populair is in het onderwijs en waarbij het kind centraal staat: handelingsgericht werken (HGW).

Dit boek pleit voor een bundeling van krachten en biedt ouders een kader voor communicatie. Het geeft hen tips hoe op een positieve manier met leraren in gesprek te gaan en te blijven. Wat kun je vragen? Wat is belangrijk om te vertellen? Het bevat ook tips hoe met je kind over school te praten en hoe mee te denken bij een aanpak die past bij je dochter of zoon. Want als ervaringsdeskundige weet je als geen ander wat werkt bij je kind.

De samenwerking tussen ouders en leraren verbetert aanzienlijk als ouders weten wat zij van leraren kunnen verwachten en wat die van hen verwachten. Hoe beter de samenwerking, hoe hoger het schoolplezier van kinderen. En dat is het doel van dit boek: dat kinderen met plezier naar school gaan, zich er veilig en gewaardeerd voelen, 'zin in leren' hebben en zich – gezien hun mogelijkheden – optimaal ontwikkelen.

Er is intensief samengewerkt met veel ouders uit het primair en het voortgezet onderwijs. We kunnen dan ook met recht zeggen: *dit boek is voor ouders door ouders.*

Noëlle Pameijer is als school- en kinderpsycholoog werkzaam bij samenwerkingsverband Annie M.G. Schmidt. Zij is specialist in handelingsgericht werken op school en hecht veel belang aan ouderbetrokkenheid.

Dit boek is geschreven in samenwerking met het Ouderplatform Gooi & Omstreken. Deze stichting behartigt de belangen van ouders van alle leerplichtige kinderen in het Gooi e.o. Het platform biedt ouders informatie, advies en ondersteuning van ouders door ouders.

NOËLLE PAMEIJER & TANJA VAN BEUKERING

HANDELINGS- GERICHTE DIAGNOSTIEK IN HET ONDERWIJS

EEN
PRAKTIJKMODEL
VOOR
DIAGNOSTIEK
EN ADVISERING

acco

Handelingsgerichte diagnostiek (HGD) staat na 15 jaar nog onverminderd in de belangstelling. Veel onderwijsprofessionals omarmen het model dat hen inspireert tot een reflectie op hun diagnostische werk. De uitgangspunten en fasen van HGD kunnen hun professionele handelen verbeteren. Ook leerlingen, leraren en ouders waarderen het dat HGD hen actief betreft in het diagnostische proces. HGD biedt een handzaam kader voor constructieve samenwerking.

Sinds 'het rode HGD-boek' in 2004 verscheen is er veel gebeurd. In vele opleidingen en trainingen in het primair en voortgezet (speciaal) onderwijs is hard gewerkt met HGD. Dit heeft een schat aan ervaringen opgeleverd. Recent wetenschappelijk onderzoek biedt waardevolle informatie over wat effectief is in het onderwijs en de ondersteuning van leerlingen, leraren en ouders. Ook de visie op diagnostiek is veranderd: wat maakt diagnostiek waardevol? Het beleid Passend Onderwijs heeft bovendien de nodige implicaties voor diagnostiek. De hoogste tijd dus voor een doorontwikkeling van HGD. De vele ervaringen zijn hierbij benut: wat werkte is verder uitgebouwd en wat niet werkte is veranderd.

HGD sluit nu naadloos aan bij handelingsgericht werken (HGW) op school. Zo is er meer aandacht voor de onderwijsbehoeften van leerlingen en de ondersteuningsbehoeften van leraren en ouders. Ook de vraag 'hoe kan HGD bijdragen aan de HGW-cyclus' komt aan de orde. De leerling heeft een sterke positie en participeert als mede-onderzoeker in het diagnostisch proces. Er is meer aandacht voor het samen met de leraar analyseren van zijn pedagogisch-didactische aanpak. Ouderbetrokkenheid is uitgewerkt, met onderwijs ondersteunend gedrag als speerpunt. Veel voorkomende valkuilen in diagnostische besluitvorming komen eveneens aan bod, met suggesties hoe deze te omzeilen. Veel praktijkvoorbeelden illustreren de mogelijkheden van HGD in het onderwijs.

Dit alles maakt dit boek tot een geheel vernieuwde versie van HGD.

HGD in het onderwijs is bedoeld voor orthopedagogen en psychologen werkzaam in het onderwijs. Het geeft hun antwoord op de vraag: **in hoeverre werk ik conform de recente standaarden van HGD?** Daarnaast is het interessant voor intern en ambulant begeleiders, gedrags-, reken- en taal-specialisten, zorgcoördinatoren, managers, onderwijskundigen, schoolmaatschappelijk werkers en jeugdartsen en -verpleegkundigen.

Noëlle Pameijer (schoolpsycholoog) verricht HGD in het regulier en speciaal basisonderwijs en ondersteunt veel scholen bij de implementatie van HGW.

Tanja van Beukering (pedagoog en onderwijskundige) is als adviseur, onderzoeker en trainer werkzaam bij Van der Wolf & Van Beukering, onderwijsadviseurs.

Noëlle en Tanja zijn de ontwikkelaars van HGW en HGD.

INCLUSIEF
E-LEXICON
HGW

Noëlle Pameijer,
Tanja van Beukering,
Yolande Schulp en
Hugo Van de Veire

Handelingsgericht werken op school

Samen met leerkracht,
ouders en kind aan de slag

acco

Handelingsgerichte diagnostiek (HGD) geniet veel belangstelling bij CLB-medewerkers. Noëlle Pameijer en Tanja van Beukering schreven het boek *Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider* (Acco, 2006). Het nieuwe boek is een hertaling hiervan naar de Vlaamse onderwijssituatie.

Het beschrijft hoe zorgteams handelingsgericht kunnen samenwerken met het CLB, steeds vanuit het perspectief van de interne zorg op school. Handelingsgericht werken (HGW) voor zorgbegeleiders is van toepassing als een leerkracht, ouder of kind de zorgbegeleider benadert met een gerichte vraagstelling: er is een probleem, hoe komt dat en hoe kunnen we dit het beste aanpakken?

Dit boek beschrijft helder en stapsgewijs hoe een zorgbegeleider handelingsgericht kan werken. Richtlijnen voor constructief communiceren met de leerkracht, de ouders en het kind komen aan bod, evenals het observeren van de aanpak van de leerkracht en het gezamenlijk maken van een handelingsplan. Ook de rol van de zorgbegeleider binnen het zorgcontinuüm wordt belicht. Een implementatiestrategie wordt voorgesteld. Het boek bevat formulieren en checklists ter ondersteuning. Al deze thema's worden geïllustreerd met vele voorbeelden uit de dagelijkse praktijk van de interne zorgbegeleider.

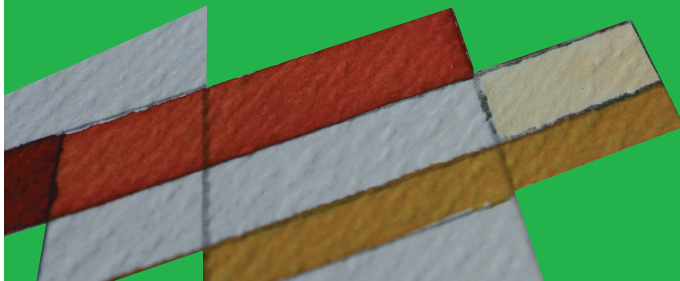
Dit boek is ook geschikt voor leerkrachten, directies van basisscholen gewoon en buitengewoon onderwijs, CLB-medewerkers, lerarenopleiders, nascholers, hulpverleners en iedereen die bij zorg op school betrokken is. Het boek kan ook inspirerend werken voor leerlingenbegeleiders van het secundair onderwijs.

NOËLLE PAMEIJER is als schoolpsycholoog werkzaam bij het Samenwerkingsverband Annie M.G. Schmidt te Hilversum.

TANJA VAN BEUKERING is als pedagoge/onderwijskundige werkzaam bij het bureau Van der Wolf & van Beukering, onderwijsadviseurs.

YOLANDE SCHULPEN is werkzaam als pedagogisch adviseur voor de Centra voor Leerlingenbegeleiding van het Officieel gesubsidieerd onderwijs (Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap, OVSG).

HUGO VAN DE VEIRE is als vestigingshoofd verbonden aan het Vrij CLB regio Gent te Sint-Amandsberg.

Noëlle Pameijer,
Tanja van Beukering,
Sonja de Lange,
Yolande Schulp en
Hugo Van de Veire

Handelingsgericht werken in de klas

De leerkracht doet ertoe!

acco

Zorgteams en CLB zijn enthousiast over Handelingsgericht werken (HGW). De Nederlandse auteurs, Noëlle Pameijer, Tanja van Beukering en Sonja de Lange schreven in 2009 een boek speciaal voor leerkrachten: *HGW voor schoolteams*. Dit boek is de Vlaamse bewerking hiervan. HGW gaat over omgaan met verschillen. Het beoogt de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen te verbeteren. De volgende uitgangspunten zijn daarbij sturend:

- De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal: wat hebben zij nodig om bepaalde onderwijsdoelen te behalen? Het gaat om de afstemming en wisselwerking tussen deze leerling, deze klas, deze leerkracht, deze school en deze ouders.
- Samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, ouders, zorgteam, CLB en externe begeleiders is noodzakelijk om kwaliteitsvol onderwijs te kunnen realiseren.
- Het schoolteam formuleert en evalueert lange- en kortetermijndoelen voor het leren, de werkhouding en het sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen.
- Het onderwijs- en begeleidingstraject verloopt systematisch, in stappen en transparant. Het is eenieder duidelijk hoe de school wil werken en waarom.

Dit boek is bedoeld voor leerkrachten en leidinggevenden in het gewoon en buitengewoon basisonderwijs. Het is tevens interessant voor zorgteams, CLB-medewerkers, lerarenopleiders, nascholers en hulpverleners.

NOËLLE PAMEIJER is school-, GZ- en kinderpsycholoog. Zij is werkzaam bij het Samenwerkingsverband Annie M.G. Schmidt en bij 'Kwaliteit in Nascholing'.

TANJA VAN BEUKERING is pedagoog, onderwijskundige en GZ-psycholoog. Zij is als onderwijsadviseur werkzaam bij het bureau Van der Wolf & Van Beukering.

SONJA DE LANGE is onderwijsspecialist bij NTO-effekt.

YOLANDE SCHULPEN is werkzaam als pedagogisch adviseur voor de Centra voor Leerlingenbegeleiding van het Officieel gesubsidieerd onderwijs.

HUGO VAN DE VEIRE is directeur van het Vrij CLB regio Gent.

